

ZÁHADY BRDSKÝCH LESŮ

**Od vykopávek
po jaderné zbraně
a radar**

MILAN SYRUČEK

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Záhady brdských lesů

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Potrhaný výtisk moskevské Pravdy, který náhodou objevili pracovníci muzea. Asi jej tam odhodil jeden ze sovětských vojáků, střežících pod brdskými lesy depot jaderných hlavic, když si přečetl úvodník tohoto výtisku s titulkem: Ve prospěch Evropy a míru. Ty hlavice mohly z Evropy učinit desítky Hirošim. První na řadě by byla Praha...

Milan Syruček

Záhady brdských lesů

Od vykopávek
po jaderné zbraně a radar

NAKLADATELSTVÍ EPOCHA

Copyright © Milan Syruček, 2014
Photos © archiv autora, Jiří Jiroušek, Milan Linhart,
sbírka ing. Ivana Žúbora, Pavel Wunsch,
Brdy.org - stránky sdružení milovníků brdských hvozdů,
MO ČR, 2014
Cover © Josef Kroupa, 2014
Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2014

ISBN 978-80-7425-204-4

Motto

Pouze dvě věci jsou nekonečné. Vesmír a lidská hloupost.
U té první si tím však nejsem tak jist.

Albert Einstein

Tajemno Brd poučením pro dnešek

Brdy a zdejší lesy byly vždy vyhledávanou lokalitou k rekreaci, zejména pro Pražany. Brdy jsem několikrát navštívil a mohu tak docenit zdejší nádhernou přírodu, která dlouhodobě láká k odpočinku, procházkám a turistickým aktivitám. Málokterý Čech přitom ví, že Brdská pahorkatina je naším nejvyšším vnitrozemským pohořím.

Toto magické území však vedle turistů od nepaměti přitahovalo také těžaře a průmyslníky. V minulých stoletích se sem tito lidé sjížděli za klíčovým přírodním bohatstvím – železnou rudou.

Vyhloubené štoly, tunely, jeskyně a další nepřehledné prostory pod povrchem kopců sem později přivábily i další garnituru – tu vojenskou. Brdy se staly cílem vojáků, kteří zde stejně jako i jinde v zemi vytvořili výcvikový prostor a střelnice. Po roce 1920, kdy se unifikovala nová československá armáda, se Brdy staly místem pro jejich nové cvičiště.

Němci tu pak za druhé světové války postavili radarovou základnu s krycím názvem Pegasus-Y. I jejich další vojenské aktivity zde zanechaly své nesmazatelné stopy.

V poválečném čase, v roce 1950, přejmenovala vláda území na Vojenský újezd, neboť armádě se tento prostor velice hodil k výcviku a převzala jej proto plně do své správy. Na to bohužel doplatilo několik vesnic, které byly vysídleny.

Po pádu komunismu vojenský zájem o Brdy nepolevil. V roce 2006, kdy se rozhodovalo o umístění amerického radaru v Evropě, projevíly o zdejší lokalitu u Míšova zájem Spojené státy americké. Radar v Brdech se měl stát společně s raketami v Polsku součástí amerického systému protiraketové obrany v Evropě. O projektu se diskutovalo i v Evropském parlamentu. Měl totiž potenciál zvýšit bezpečnost nejen USA, ale i České republiky, Polska, potažmo celé Evropy, a mohl vést i k posílení spolupráce v rámci NATO. V září 2009 však Amerika oznámila, že od svého záměru na vybudování základny ustupuje.

Vraťme se ale o několik desítek let zpátky, kdy nikdo z běžných lidí tehdejšího Československa netušil, co se zde opravdu děje a co se v rámci studené války chystá. Byli jsme tehdy zatahováni do nebezpečné sovětsko-americké hry na jadernou válku; spolu s námi se měla týkat i dalších států východního bloku. O umístění sovětských jaderných zbraní na našem území uvnitř základen po roce 1968 nikdo nevěděl, údajně to netušili ani členové naší tehdejší vlády.

Velice proto oceňuji snahu autora této knížky Milana Syručka, který se ponořil do bádání o naší nedávné minulosti a shromáždil fakta o kdysi zakázaném území, zejména pak o jeho podzemí. Tato čtivá publikace jistě zaujme svým obsahem nejen historiky, ale také obyvatele brdského regionu a v neposlední řadě i samotné bývalé vojáky, kteří tu v minulém režimu museli sloužit, přičemž jen stěží věděli, na jaké časované bombě denně uléhají.

Dnes si již někteří lidé jen těžko vzpomínají na rozdělený svět, kdy jsme v rámci „zachování míru“ byli v podstatě vystaveni tomu nejhoršímu nebezpečí. Železná opona nás oddělovala od informací a pravdu téměř nikdo z nás neznal. V běhu dějin není padesát let až tak dlouhá doba, je to necelý jeden lidský život, jedna generace. Nyní jsme součástí Evropské unie, která nám spolu s členstvím v NATO garantuje bezpečnost. Máme již

TAJEMNO BRD POUČENÍM PRO DNEŠE

možnost spolurozhodovat o tom, co se v naší zemi chystá, jsme součástí širšího společenství, které nejen dokáže své teritorium chránit, ale prosazuje bezpečí i jinde po celém světě. To je nejen v zájmu Evropy, ale v zájmu lidí na celém světě.

*Ing. Oldřich Vlasák
místopředseda Evropského parlamentu.
V Hradci Králové 14. ledna 2014.*

Na úvod stopečku vodky

Přede mnou leží řádně orazítkovaný a podepsaný dokument: „Zásady pohřbívání osob usmrcených účinky zbraní hromadného ničení“. Má jednací číslo MH-VIII-12/66 a schválen je Milošem Jakešem, náměstkem ministra vnitra, plukovníkem Matějem Jankovcem, náčelníkem štábu Civilní obrany a prof. Dr. Vilémem Škovránkem, hlavním hygienikem ČSSR. Doplnuje jej jiný dokument, v němž se píše, že „osobám manipulujícím s mrtvolami se vydává čtyřikrát v průběhu pracovní směny po 50 ml 40% alkoholu“.

Nejsme v márnici, jak by se snad mohlo zdát z těchto dokumentů. Kolem nás šumí brdské lesy, nad námi svítí slunce, nic

Miloš Jakeš pohřbil víc než osoby – celý režim

NA ÚVOD STOPEČKU VODKY

Kde jinde v práci dokonce musíte pít alkohol?

nenarušuje božský klid, který se snáší nad krajinou. Jen ta podivná betonová stavba s půlkruhovitou střechou, kolem dokola obrostlá stromy, naznačuje, že za jejími prvními železnými vraty jsme se ocitli v podivném světě.

Ve světě jaderné smrti.

Ty české dokumenty a pak nápis „Vstup přísně zakázán. Nebezpečí smrti“ jsou jediné, které jsou napsány v českém jazyce a byly sem dány dodatečně. Dál už nás jen varují ta původní slova psaná v azbuce: “Komandu STOP vypolňat nemedlenno“. Kde se vzala ruština uprostřed českých hvozdů?

Stůj, smrtelníče!

Místo Iva trilobit?

V dávných časech tu ani bory nešuměly, ale místo Brd se rozkládalo veliké sladkovodní jezero. Když se různými pohyby půdy spojilo s mořem, rozmohl se v něm život. Z mnoha druhů živočichů se však proslavil jeden, do jisté míry předchůdce dnešního raka, který stále ještě obývá některé čistší vodní toky. Tehdy, před 570 miliony let, však žádný ekologický problém

Tento trilobit po stráni Vinice už nedolezl, zkameněl

neexistoval. A právě v srdci Brd, u městyse Jince, francouzský učenec Joachim Barrande objevil v první polovině devatenáctého století snad největší naleziště trilobitů, které nás proslavilo v Evropě a vůbec ve světě více, než třeba třeboňský kapr – jak trefně poznamenává ve své studii o brdském pravěku J. Novák. Doporučuje, abychom ve svém státním znaku měli místo lva trilobita.

Ten zde opravdu žil, na rozdíl od lva, který se objevoval nejvýš v zoologické zahradě nebo cirkuse. Naleziště trilobitů se táhnou přes srbské skály až k Barrandovu, ale to jinecké bylo počtem objevených trilobitů největší. Nedejte se však mýlit. Trilobiti, stejně jako raci, svůj chininový krunýř svlékají několikrát za svůj život a proto většinou můžete najít jen tento krunýř, nikoliv samotné zkamenělé zvířátko.

Trilobit, stejně jako rak, lezl či leze pozpátku. Tak jdeme časem zpět, až do doby trilobitů. Ale kvůli jejich zkamenělinám nepřijížděly do Rožmitálu pod Třemšínem a do Jinců o tisíce let později vlakové soupravy pečlivě zahalené, se záhadným nákladem. Vykládal se jen v noci, protože především noc je stvořená pro vše, co nesnese denní světlo. Rakety stejně jako jaderné hlavice ji také nesnesly.

Dokonce ti, kteří ho vykládali, postavili z rampy k nákladákům stanový tunel, aby nikdo nemohl zahlédnout sebemenší detail. Sami posunovali vagony, sami hlídali celý prostor, kam nepustili ani naše vojáky z místní posádky, ani příslušníky SNB. Pouze se tu mohli ve dne mezi strážnými motat místní kluci, jimž rozdávali odznáčky, ale také třeba melouny či ruské pamlsky. Jen párkrát si zajeli do rožmitálské vinárny na sklenku vína. Posadili se do rohu, dvě tři hodinky poseděli a opět odjeli. Vyprávěl mi o tom Jiří Blažek, který společně s bratrem patřil k oné partě kluků. Je to přirozené, bydlel – a dosud bydlí – asi sto metrů od rožmitálské železniční stanice.

Železniční rampa v Jincích je osmdesát metrů dlouhá. Na ni se překládal jiný objemnější náklad, aby jej auta odvážela do temna Brd. I ten byl tajemný, s ruskými nápisy, ale přebírali ho naši vojáci a nezněla při tom ruština jako v Rožmitále pod Třemšínem.

S tím nejtajemnějším rožmitálským nákladem jsme se neseťkali ani my, když jsme vstoupili za dvojí pancéřová vrata bunkru, pečlivě zamčená na několik zámků, zámek přivázaný řetězem. Po jejich odemčení a zmáčknutí kódu bylo ještě nutné otáčet kolem uprostřed vrat, jako volantem auta, a jen v určitém okamžiku se mohl uvést do chodu mechanismus, jenž otvíral šestitunové ocelové dveře. Pozor! Za dveřmi číhá smrt!

To naši pomyslní časoví trilobiti ulezli ode dneška zpět jen pouhých pětáctyřicet let. Tak daleko v našem vyprávění ještě nejsme, kapitola o prosinci 1968 nepřišla na řadu. Naše zvědavost nás nutí zůstat zpět tisíce let.

Archeologické nálezy kostí a střepů nádob, objevené zejména v roce 1988, dokazují, že tu lidé žili už nejméně 9000 let před naším letopočtem. Snad právě ona dávná historie, tajemno lesů, skal, jezer a jezírek vedly k tomu, že se vytvářely nejrůznější legendy o tajemných skrýších, čarodějnicích a obrech, kteří je měli obývat a zde provozovat různá kouzla dobra a zla. Tak se zrodil i pán zdejších hor. Jako mají Krkonoše svého Krakonoše, Brdy mají Fabiána. Dokonce se ví, že jeho lože se nachází na Velké Babě ve skalní průrvě, kam prý chodí odpočívat. Jinak Fabián byl rytíř, který tu míval svůj hrad.

Za jiný příklad tajemna mohu zvolit třeba Červený potok. Odborníci soudí, že název dostal od bohatých nalezišť železné rudy, která tak barvila potok. Lidová legenda však praví, že potok zčervenal od krve mladé krásné poustevnice Lídy, za níž chodili dva mniši augustiánského řádu. Jeden o druhém však nevěděli, ani Lída nepoznala, že to není jedna osoba, ale dvě – jednobuněčná

MÍSTO LVA TRILOBIT?

dvojčata, která nebylo možné od sebe rozeznat. Jednou se však u Lídy potkali. Začali se o ni hádat, tahat, až milou dívčinu roztrhli na dvě půlky – a její krev dodnes barví potok.

Nyní by tu ovšem nemohla jako poustevnice žít. Na Hejláku je vojenská pozorovatelná, odkud vojáci kontrolují, kam dopadají dělostřelecké náboje na cvičnou plochu Jordán. Asi čtyři sta metrů od ní byla letištní plocha, kterou využívali za války Němci. Dnes plocha slouží jako seřadiště vojenské techniky.

Letiště Hejlák. Mezi posledními tu přistáli Američané.

Ale vlastně Brdy nemají čeho litovat. Není přehnané, když uvedu, že téměř na každém kroku narazíte na nějaké připomínky doby minulé – od těch nejstarších dob lidské existence přes všechny ty kultury a doby, jako byla třeba bronzová, ty všechny se tu nějakým způsobem zapsaly. Až po dvacáté století, kdy se

ZÁHADY BRDSKÝCH LESŮ

v jeho dvacátých letech Brdy staly kolébkou skautského a trampského hnutí. Jistě to není žádná osobitá kultura ani lidské plemeno, ale svým způsobem jde o zvláštní kastu lidí se vztahem k přírodě. Proto tu najdete i dnes pozůstatky prvních skautských a trampských osad či alespoň jiné stopy jejich pobytu. Jejich zvláštností byla totiž úprava ohniště, které po táboráku nečistili od popela, ale naopak ho nechali vrstvit, třeba až do metrové výše. Proslavená Vodní pětka naposledy tábořila u padrťských rybníků v létě 1939, poté její členové pomáhali založit odbojovou Zpravodajskou brigádu.

Duch Brd Fabián střeží lesy i pod sněhovou příkrývkou

Brdy v knížkách

Když se tak brouzdáme nazdařbůh brdskou historií, zcela přirozeně nás napadá otázka, odkud se vzalo toto jméno? Jedno vysvětlení jsem se dočetl ve výpravné knize *Vojenské újezdy Armády České republiky*, kterou vydalo Ministerstvo obrany ČR v roce 2006. Mimochodem, tu knížku jsem nenašel ani v městské pražské knihovně, daroval mi ji přednosta Újezdního úřadu vojenského újezdu Brdy podplukovník Petr Šorm, který mi část svého, 260 čtverečních kilometrů velkého „panství“, ukázal.

Podle této knihy byl název Brdy poprvé zaznamenán roku 1275 v latinském názvu jednoho ze správních celků Českého království Podbrdsko, a to jako „provincia Podbrdye“. „Nejvyšší vnitrozemské české pohoří má prastaré slovanské jméno: slovo „brdo“ totiž znamenalo obecně protáhlý zalesněný vrch – hřbet, celá soustava takových kopců se pak nazývala brda, v novějším tvaru brdy.“

Brdy, jak je dnes známe, je vlastně podcelek, součást Brdské pahorkatiny či vrchoviny, k níž patří kromě Brd také Hřeben a Příbramská pahorkatina. Vlastní Brdy v užším slova smyslu je část pohoří od údolí Chumavy přes sedlo mezi Kuchyňkou a Studeným vrchem (660 m), který už patří k Hřebenům, dále pak přes údolí Litavky a posléze na jih a jihovýchod až přibližně po městečko Bělčice. Brdy se oficiálně dělí na tři okrsky, tři vrchoviny: Třemošenskou, Třemšínskou a Strašickou. Vžilo se též místní dělení Brd na Střední a Jižní, přestože je doposud jen neoficiální.

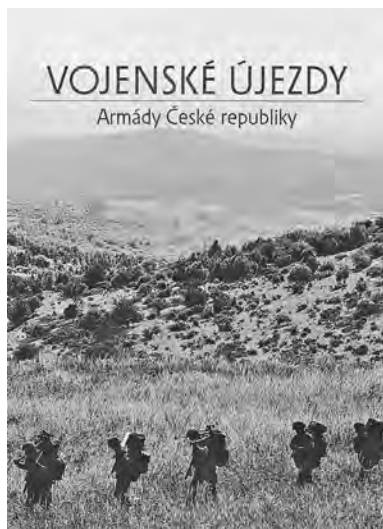
ZÁHADY BRDSKÝCH LESŮ

Ale hranice jsou od toho, aby se překračovaly. Tím spíše, že tomuto zeměpisnému ohraničení neodpovídají nějaké hraniční patníky, sloupky a jiná označení. Tak i v našem vyprávění je budeme překračovat, ocitneme se třeba v části Českého krasu, Berounska, Křivoklátska či Karlštejnska. Vždyť i geologové tvrdí, že toto vymezení Brd je z jejich pohledu nepřesné, protože neodpovídá složení hornin. Brdy mají celkem deset vrcholů vyšších než 800 metrů. Právě tyto vrcholy byly cílem mnoha kmenů, které krajem putovaly a stavěly si na nich svá opevněná sídla. Také se sem uchylovali mniši a poustevníci a vůbec se k nim řadí řada záhad a legend, protože jejich skály skrývají četné jeskyně, prohloubeniny a další tajuplná místa. Ostatně, kdo touží po podobném dobrodružství z legend, nechť se vypraví třeba na vrchol Plešivce. Nebo alespoň do obou muzeí ve Všeradicích – toho na obecním úřadě a soukromého M. D. Rettigové. Nemýlíte se, jde o muzeum nazvané po naší nejslavnější kuchařce.

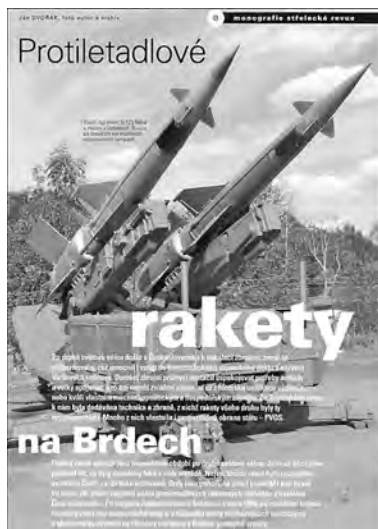

Už nemusíme mlčet

Ale naše vyprávění se týká jiného brdského tajemna, skutečně reálného a o to nebezpečnějšího. I k němu se váže mnoho legend, šeptaných mezi místními obyvateli. Abychom dospěli k jeho plnému objasnění, musíme se ještě krátce zastavit v minulosti. Podél Berounky a Vltavy, které tvoří přirozenou jižní a severní hranici Brd, táhli například Keltové. Dokazují to mnohé pozůstatky, třeba jejich pohřebiště, svatyně a jiné památky na jejich pobyt a postupné putování směrem na východ. Zastavili se až

Vojenské újezdy Armády České republiky

Protiletadlové rakety na Brdech

na Závisti poblíž Zbraslavi. Ale ty dva kopce, na nichž vybudovali své oppidum po obou stranách Břežanského údolí, které také dělí vlastní pražské území od nepražského, již k Brdům nepatří. Škoda, Brdy se mohly pochlubit největším keltským sídlištěm ve střední a snad v celé Evropě. Vždyť tu za dvojími obrannými valy žilo několik tisíc stálých usídlenců a ještě tu bylo místo pro

dalších čtyřicet tisíc, pětinu obyvatel tehdejších Čech, kdyby se potřebovali někde skrýt. Odhalily to archeologické nálezy z let 1963 až 1990, které však byly bohužel zasypaný, takže dnes pozůstatky sídliště Keltů uvidíte jen na fotografiích.

Podle jiných zdrojů se Brdy do středověku nazývaly Baština či Baštiny. Později tento název převzaly dvě lokality ve středních Brdech – Jinecká Baština s vrchem Staré Baštiny a Hořovická Baština s vrchy Houpák, Tok a Jordán, což jsou současně názvy vojenských střelnic. Když už jsme u tohoto názvu, měl bych snad ještě připomenout vrch, kterému se dříve říkalo Baštín, později Břízkovec nebo také kóta 718,8 m, proslavená tím, že na ní měl stát americký radar. Odtud je to vzdušnou čarou osm set metrů k Hořejšímu Padrtskému rybníku, jedné z nejkrásnějších scenérií Brd. Jak by ne, když do něho ústí Zlatý potok. Vojáci se sice snažili v rámci ekonomického podnikání v devadesátých letech nasadit do rybníka ryby, které by mohli prodávat, ale nedařilo se jim – okolní mokřady rybníční vodu znehodnocovaly. Tak chtěli tu vodu odvést, ale vysušili tím jen vzácné mokřady a rybník tehdy stejně kapry nepřijal. Teď už ano, jak o tom svědčí výlovy posledních let.

Obecně se také uvádí, že Brdy se táhnou od Cukráku k Třemšínu a zahrnují vrchy Marásek, Praha, Kamenná, Tok, Třemošná, Brda, Beranec, Plešivec, Písek a Studený vrch, když budu jmenovat alespoň ty hlavní. Ale nepíšu turistického průvodce ani jiné podobné pojednání. V tom čtenáře spíše odkážu na Jana Čáku a jeho *Střední Brdy – krajina neznámá*, či na Věru Smolovou a její příspěvek ve sborníku *Podbrdsko XIV.*, vydaného v roce 2007. O brdských kopcích snad nejpodrobnější svědectví podává Jan Hajšman a Jaroslav Vogeltanz ve výpravné publikaci *Tajemství brdských vrcholů*, vydané v roce 2012. Měl bych použít množné číslo, protože toto je první díl, ten druhý vyšel až koncem roku 2013. Další autory cituji dále v textu nebo je pomímám, protože

BRDY V KNÍŽKÁCH

těch, kteří zachytili slovem a fotografiemi celý kraj, je příliš mnoho. V příbramské knihovně Jana Drdy je celý oddíl věnovaný regionální literatuře, která představuje Brdy plné tajemna, pověstí a legend, pohádek, přírodních krás, nerostného bohatství a všeho, nač si jen vzpomenete. Dokonce i vojenství je tu zastoupeno, zvláště publikacemi vydanými československou či českou armádou – od první republiky po dnešní dny.

Noční příkrov ještě zvyšuje tajemno těchto hvozdů